

การศึกษาการเพิ่มปริมาณน้ำมันของเมล็ดชาน้ำมัน (*Camellia oleifera* Abel.) หลังการเก็บเกี่ยว

Study On Postharvest Treatment On Oil Content Of Oil-Tea (*Camellia oleifera* Abel.) Seed.

อรรณนที จันทรอ่อน (Attanon Junon) * ดร.สันต์ ละอองศรี (Dr.Sanh La-onsri) **

บทคัดย่อ

ชาน้ำมันสามารถนำเมล็ดมาสกัดน้ำมันที่มีคุณภาพดี สำหรับการบริโภคเพื่อสุขภาพโดย นำมาประกอบอาหาร และนำมาใช้ในอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยการทดลองนี้เมล็ดชาน้ำมันที่ศึกษามาจากแปลงปลูกบ้าน ปูนะ อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย (ระดับความสูง 980 เมตรจากระดับน้ำทะเล) วางแผนการทดลองแบบ factorial in Completely Randomized design. (CRD) มี 2 ปัจจัย คือ อิทธิพลของ Gibberellic acid (GA) และระยะเวลาในการเก็บรักษาหลังการเก็บเกี่ยว จากการทดลองพบว่า วิธีการที่เหมาะสมที่สุดคือการใช้สารละลาย GA ที่ความเข้มข้น 300 มิลลิกรัมต่อลิตร และการเก็บรักษาเป็นเวลา 6 วัน โดยปริมาณน้ำมันที่ได้มากที่สุดคือ 43.36 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเพิ่มขึ้น 9.82 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับสิ่งทดลองควบคุม

ABSTRACT

Tea oil produced from seed of oil-tea (*Camellia oleifera* Abel.), which can be used as healthy cooking oil and also as raw materials for cosmetic products. In this paper, we studied seed of oil-tea from Ban Puna Tambon Thoet Thai, Amphoe Mae Fa Luang, Chang Wat Chiang Rai . Experimental plot design factorial in Completely Randomized design (CRD). There are 2 factors: the effect of Gibberellic acid (GA) and storage time after harvest. The response of oil-tea seed to GA concentration and time during the postharvest handling period. The results showed that the optimal combination was GA concentration 300 ppm and time, 6 day. The maximum predicted oil content in seeds of oil-tea was 43.36 %, which was increased by 9.82% compared with the control group.

คำสำคัญ: ชา น้ำมัน ปริมาณน้ำมัน หลังการเก็บเกี่ยว

Keywords: Oil-tea camellia, Oil content, Postharvest

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทนำ

ชาน้ำมัน (Oil seed *Camellia* หรือ Tea oil *Camellia*) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Camellia oleifera* Abel. เป็นพืชในสกุล *Camellia* วงศ์ Theaceae เช่นเดียวกับชาติที่ใช้ในการชงดื่ม (*Camellia sinensis*) แต่คนละสายพันธุ์กัน ชาน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่พบแพร่หลายทางตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถเจริญได้ดีที่ระดับความสูง 500-1300 ม. จากระดับน้ำทะเล ชาน้ำมันเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม่ผลัดใบ สูงประมาณ 2-4 ม. เป็นพืชใบเดี่ยว ลักษณะเป็นรูปรี ดอกเป็นดอกสมบูรณ์เพศ ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือดอกช่อ 2-3 ดอก จะออกดอกช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ผลชาน้ำมันมีลักษณะกลมสีเขียวขนาดเท่าลูกมะนาว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-5 ซม. เมื่อผลแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล และบริเวณปลายผลแตกออกเป็นแฉก 3-4 ส่วน แต่ละส่วนมีเมล็ด 1-3 เมล็ดเมล็ดชาน้ำมันมีสีน้ำตาลปนเหลืองจนเข้มถึงดำ ซึ่งเป็นส่วนที่นำมาสกัดน้ำมัน (ศราวุธ, 2555)

เนื่องจากชาน้ำมันเป็นพืชที่ต้องการความหนาวเย็นในการสร้างตาดอก ทำให้พื้นที่เพาะปลูกมีอย่างจำกัด และการเพิ่มพื้นที่ปลูกทำได้ยาก การศึกษานี้จึงศึกษาอิทธิพลของสารควบคุมการเจริญเติบโตในกลุ่ม Gibberellic acid ที่มี การรายงานพบว่าการใช้ GA ที่ความเข้มข้น 403.64 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่ระยะเวลาการเก็บรักษาที่ 6.81 วัน สามารถเพิ่ม ปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันได้ 5.69 เปอร์เซ็นต์ (SONG และคณะ, 2017) ซึ่งส่งผลต่อปริมาณผลผลิตต่อไร่ และใน ปัจจุบันเกษตรกรยังขาดความเข้าใจต่อวิธีการเก็บรักษาเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม การศึกษานี้สามารถ บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ และปริมาณของน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยว และวิธีการเก็บรักษาที่ เหมาะสมต่อการเก็บรักษาเมล็ดชาน้ำมันก่อนการแปรรูป มีความสำคัญมากต่อระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกิดการ สูญเสียปริมาณ และคุณภาพของน้ำมันชาน้ำมันในเมล็ดที่น้อยที่สุด จากวิธีการที่เหมาะสมต่อการเก็บรักษาที่ดี และสามารถ เก็บเมล็ดเพื่อรอการแปรรูปในเชิงอุตสาหกรรมได้นานยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของ GA ต่อปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยว
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของระยะเวลาการเก็บรักษาต่อปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยว นำเมล็ดชาน้ำมันจากแปลงปลูกบ้านปู นะ อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย (ระดับความสูง 980 เมตรจากระดับน้ำทะเล) วางแผนการทดลองแบบ factorial in Completely Randomized design. (CRD) มี 2 ปัจจัย ปัจจัยที่ 1 คือ อิทธิพลของ GA ต่อปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมัน แบ่งความเข้มข้นเป็น 4 ระดับ คือ 1. GA ความเข้มข้น 300 มิลลิกรัมต่อลิตร 2. GA ความเข้มข้น 400 มิลลิกรัมต่อลิตร 3. GA ความเข้มข้น 500 มิลลิกรัมต่อลิตร 4. สิ่งทดลองควบคุม ปัจจัยที่ 2 คือ อิทธิพลของระยะเวลาที่เก็บรักษาเมล็ดชาน้ำมันหลังการเก็บเกี่ยว คือ วันที่เริ่มเก็บรักษา วันที่ 2 ของการเก็บรักษา วันที่ 4 ของการเก็บรักษา วันที่ 6 ของการเก็บรักษา วันที่ 8 ของการเก็บรักษา และ วันที่ 10 ของการเก็บรักษา โดยแต่ละสิ่งทดลองมี 3 ซ้ำ (Replication) โดยนำเมล็ดชาน้ำมันอายุ 10 เดือน นับตั้งแต่ติดผล แบ่งเมล็ดเป็น 4 กลุ่มใช้ในสารละลาย GA ในแต่ละความเข้มข้นเป็นเวลา 1 ชั่วโมง หลังจากนั้นทำการตากเมล็ดในที่ร่มเป็นเวลา 12 ชั่วโมง จากนั้นแบ่งเป็น 60 กลุ่มตามสิ่งทดลอง ด้วยเครื่องแบ่งเมล็ด กลุ่มละ 200 กรัม โดยวิเคราะห์ห่อองค์ประกอบทางเคมีของเมล็ดชาน้ำมัน ดังนี้

วิเคราะห์ปริมาณน้ำมันโดยใช้วิธี Soxhlet solvent extraction (Sukhasem และ Limphapayom, 2015)

1. ชั่งตัวอย่างเมล็ดชาน้ำมันที่บดละเอียดน้ำหนัก 17 ก. ใส่ในกระดวยกรอง แล้วพับให้มิดชิดใส่ในกรวยกระดวย แล้วนำเข้าเครื่องสกัดน้ำมัน รุ่น 2058 SOXTEC Manual Extraction Unit
2. เติมตัวทำละลายเฮกเซนปริมาตร 110 มล. ลงในถ้วยอลูมิเนียมแล้วสกัดเป็นเวลา 3.50 ชั่วโมง
3. ระเหยเฮกเซนให้เหลือแต่น้ำมันในถ้วยบลูร้อน ที่อุณหภูมิ 80°C เป็นเวลา 24 ชั่วโมง และนำไปชั่งด้วยเครื่องชั่งทศนิยม 2 ตำแหน่งคำนวณหาเปอร์เซ็นต์น้ำมัน ตามสูตร

$$\text{เปอร์เซ็นต์น้ำมัน} = \frac{\text{น้ำหนักน้ำมันที่สกัดได้} \times 100}{\text{น้ำหนักตัวอย่าง (กรัม)}}$$

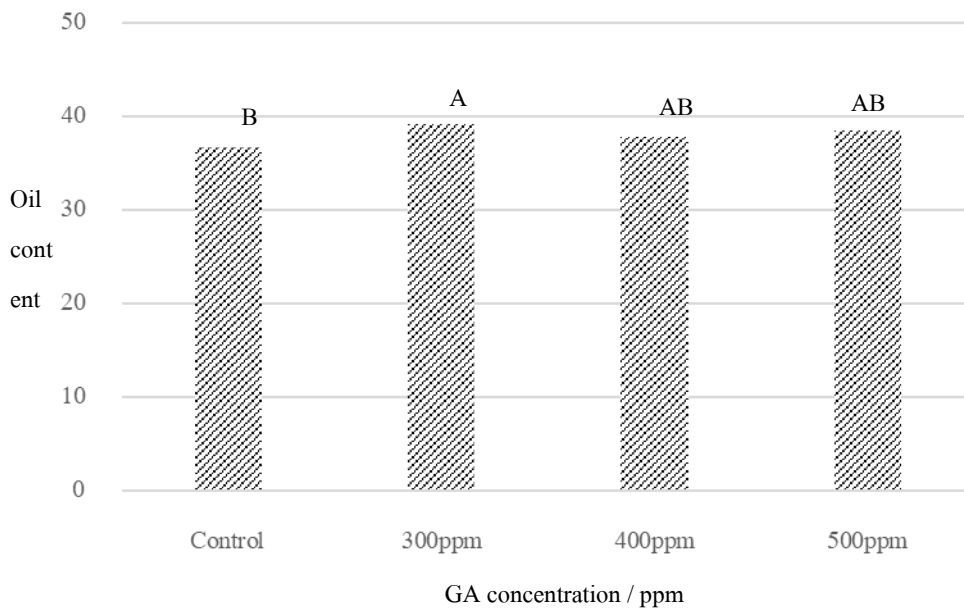
วิเคราะห์หาปริมาณความชื้น (คณิตา, 2542)

1. นำถ้วยอลูมิเนียมไปอบที่อุณหภูมิ 105°C เป็นเวลา 30 นาที แล้วนำไปลดอุณหภูมิในโถดูดความชื้นเป็นเวลา 10 นาที
2. นำตัวอย่างที่เตรียมไว้ใส่ถ้วยอลูมิเนียม 5 ก. นำไปอบในถ้วยที่อุณหภูมิ 105°C เป็นเวลา 24 ชั่วโมง จนกระทั่งได้น้ำหนักคงที่
3. นำข้อมูลที่ได้ไปคำนวณหาความชื้น (%) ตามสูตร

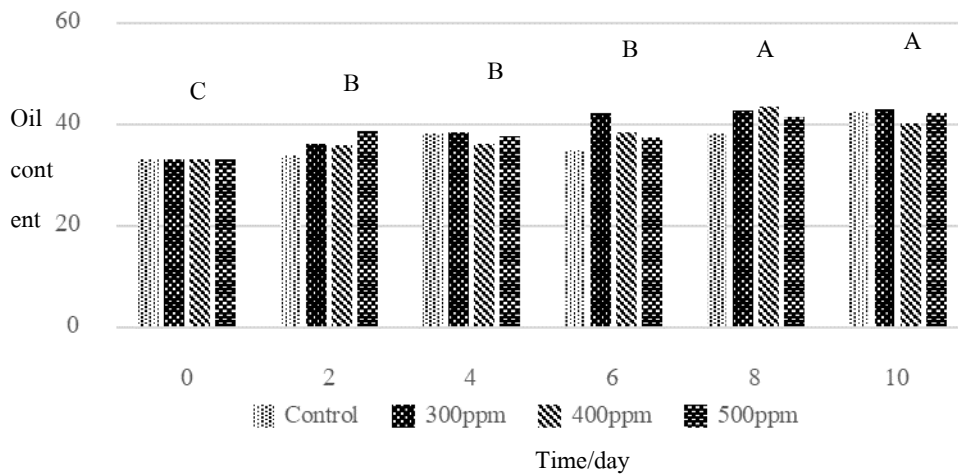
$$\text{ความชื้น (\%)} = \frac{(\text{น้ำหนักก่อนอบ} - \text{น้ำหนักหลังอบ}) \times 100}{\text{น้ำหนักก่อนอบ}}$$

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า เมล็ดชาน้ำมันที่ได้รับ GA ที่ความเข้มข้นที่ 300 มิลลิกรัมต่อลิตร สามารถเพิ่มปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันได้มากที่สุด โดยไม่มีความแตกต่างทางสถิติกับเมล็ดชาน้ำมันที่ได้รับ GA ที่ความเข้มข้น 400 และ 500 มิลลิกรัมต่อลิตร แต่มีความแตกต่างทางสถิติกับสิ่งทดลองควบคุมที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ภาพที่ 1) และในวันเก็บรักษา วันที่ 10 มีการเพิ่มของปริมาณน้ำมันที่มากที่สุด โดยไม่มีความแตกต่างทางสถิติกับวันที่เก็บรักษาในวันที่ 8 แต่มีความแตกต่างทางสถิติกับ วันที่เก็บรักษาในวันที่ 0 2 4 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99% (ภาพที่ 2) โดยไม่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความเข้มข้นของ GA กับระยะเวลาการเก็บรักษา (ตารางที่ 2)

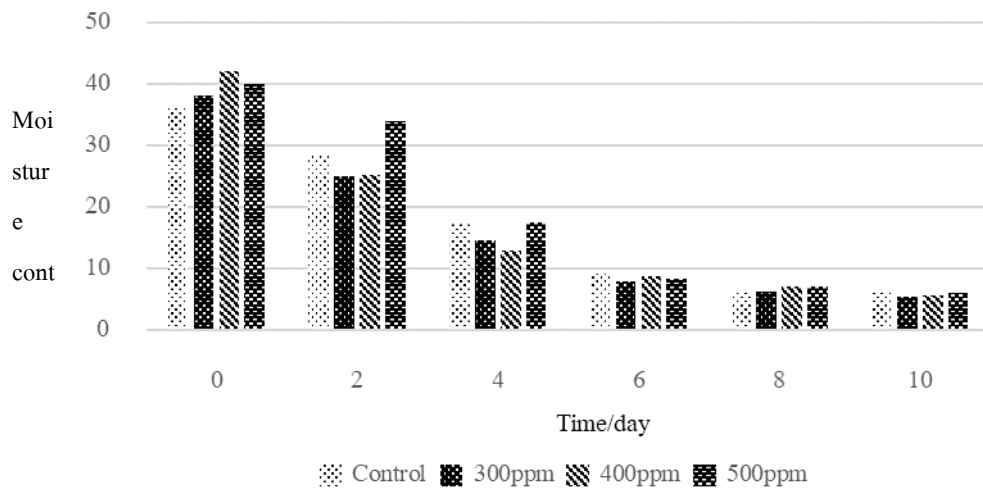

ภาพที่ 1 แสดงปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

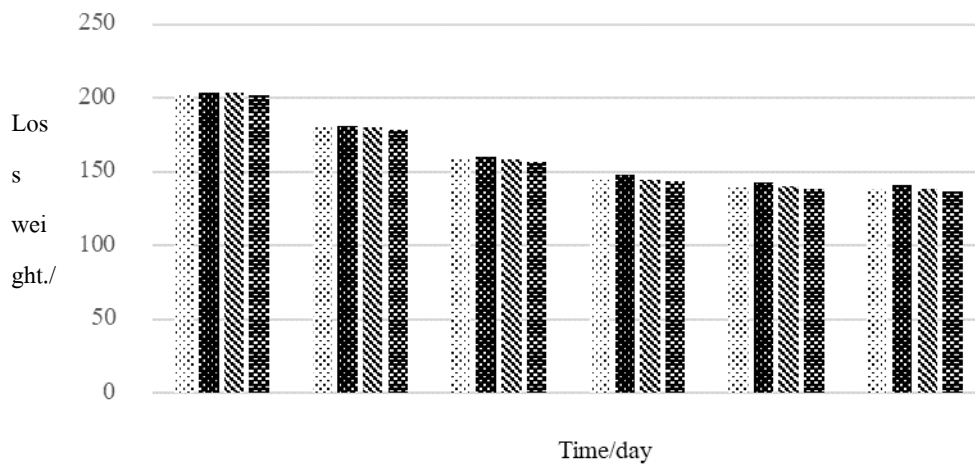
ภาพที่ 2 แสดงปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาที่เปลี่ยนแปลงระหว่างการเก็บรักษา และที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

เปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ดชาโดยในวันที่เก็บรักษาในวันที่ 0 ถึงวันที่ 4 เปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ดชาลดลงอย่างมากโดยแตกต่างทางสถิติกับวันที่เก็บรักษาในวันที่ 6 8 และ 10 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99% และเมล็ดชาน้ำมันที่ได้รับ GA ที่ความเข้มข้นที่ความเข้มข้นต่างๆ ไม่มีความแตกต่างทางสถิติของเปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ดชา (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 แสดงเปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ดชาที่เปลี่ยนแปลงระหว่างการเก็บรักษา และที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

น้ำหนักของกองเมล็ดชาน้ำมันในวันเริ่มต้นมีน้ำหนักกองเฉลี่ยอยู่ที่ 203 กรัม โดยมีการลดลงของน้ำหนักกองอย่างต่อเนื่อง แล้วในวันที่ 10 น้ำหนักกองเฉลี่ยเมล็ดคืออยู่ที่ 138.3 กรัม โดยน้ำหนักที่ลดลงในแต่ละวันมีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 % (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 แสดงน้ำหนักในกองเมล็ดชาที่เปลี่ยนแปลงระหว่างการเก็บรักษา และที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

ตารางที่ 1 แสดงเปอร์เซ็นต์น้ำมันในเมล็ดชาที่เปลี่ยนแปลงระหว่างการเก็บรักษา และที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

	ปัจจัย		เปอร์เซ็นต์น้ำมัน
	วันที่เก็บรักษา	GA (ppm)	
1	0	ควบคุม	33.14
2	0	300	33.14
3	0	400	33.14
4	0	500	33.14
5	2	ควบคุม	33.81
6	2	300	36.22
7	2	400	35.99
8	2	500	38.75
9	4	ควบคุม	38.12
10	4	300	38.34
11	4	400	36.20
12	4	500	37.66
13	6	ควบคุม	34.98
14	6	300	42.23
15	6	400	38.34
16	6	500	37.35
17	8	ควบคุม	38.17
18	8	300	42.64
19	8	400	43.36
20	8	500	41.55
21	10	ควบคุม	42.53
22	10	300	42.97
23	10	400	40.08
24	10	500	42.30

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาที่เปลี่ยนแปลงระหว่างการเก็บรักษา และที่ได้รับความเข้มข้นของ GA ในระดับต่างๆ

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าการใช้ GA ที่ความเข้มข้น 400 มิลลิกรัมต่อลิตร และการเก็บรักษาเมล็ดชาน้ำมันที่ 8 วัน

Source of variance	Sum of square	Degree of freedom	Mean square	F value	P value
Model	844.193384	23	36.70406	5.69	<.0001**
GA concentration	58.2324352	3	19.4108117	3.01	0.0392*
Time	654.81487	5	130.962974	20.3	<.0001**
GA concentration*Time	131.1460787	15	8.7430719	1.36	0.2084
Error	309.627719	48	6.450577		
Total	1153.821103	71			

$R^2=0.731650$ CV=6.668080 % RMS=2.539799

หมายเหตุ * = significant (P< 0.05)

** = significant (P< 0.01)

สามารถเพิ่มปริมาณของน้ำมันในเมล็ดได้มากที่สุดคือ 43.36 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 1) มีการเพิ่มปริมาณของน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมัน 9.82 เปอร์เซ็นต์ จากการเปรียบเทียบปริมาณนี้กับสิ่งทดลองควบคุม โดยมีผลที่ความสอดคล้องกับ SONG และคณะ (2017) ที่พบว่าการใช้ GA กับเมล็ดชาน้ำมันที่ความเข้มข้น 403.64 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่การเก็บรักษาที่ 6.81 วัน สามารถเพิ่มปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมันได้ถึง 5.69 เปอร์เซ็นต์

จากการทดลองพบว่าสิ่งทดลองควบคุมมีการเพิ่มของน้ำมันเช่นเดียวกับสิ่งทดลองที่ได้รับ GA จากภายนอก แต่มีอัตราการเพิ่มของน้ำมันที่น้อยกว่าสิ่งทดลองที่ได้รับ GA จากภายนอก

จากการทดลองสรุปได้ว่าการนำเมล็ดชาน้ำมันแช่ในสารละลาย GA ที่ความเข้มข้น 300 มิลลิกรัมต่อลิตร เป็นเวลา 1 ชั่วโมง และการเก็บรักษาเป็นเวลา 6 วัน สามารถเพิ่มปริมาณน้ำมันในเมล็ดชาน้ำมัน ได้ถึง 9.82 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่ายังมีข้อบกพร่องของงานวิจัยในเรื่องของการใช้สารละลาย GA ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของการบริโภคน้ำมันชาที่ยังไม่ได้รับการศึกษา และประเมินอย่างถี่ถ้วน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาชาน้ำมันและพืชน้ำมัน อย่างสูง ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ทางเคมี สาขาวิชาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

คณิตา ตังคณานุกรักษ์. (2542). เทคนิคการแยกสารทางเคมี. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง: กรุงเทพฯ.

ศราวุธ พานทอง. (2555). การศึกษาชีววิทยาของดอก การพัฒนาของผล และองค์ประกอบทางเคมีของเมล็ดชา น้ำมันดอกขาว. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพืชสวน]. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้;

SONG Qianqian, BAI Weiwei, CHEN Hui, ZHENG Guohua, LI Yu, ZHENG Yuyin. (2017). Optimization of response surface for postharvest treatment on oil content in *Camellia oleifera* 'Min43' fruits. *Fujian Agriculture and Forestry University*, 44(1): 65-70.

Sukhasem, Limphapayom. (2015). Study on the Quality of Tea oil seed (*Camellia oleifera*) and Tea Oil. *Thai Agricultural Research Journal*, 34(3), 270-285.